

LEACURI STRANII

**STRANGE MEDICINE: A SHOCKING HISTORY OF REAL
MEDICAL PRACTICES THROUGH THE AGES**

Nathan Belofsky

Copyright © 2013 by Nathan Belofsky

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.

This edition published by arrangement with **Perigee**, a division of Penguin Group (USA).

LEACURI STRANII

O istorie șocantă a practicilor medicale de-a lungul veacurilor

Nathan Belofsky

Copyright © 2014 Editura **ALL**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BELOFSKY, NATHAN

**Leacuri stranii: o istorie șocantă a practicilor
medicale de-a lungul veacurilor** / Nathan Belofsky;
trad.: Loredana Maria Oprea. – București: ALL, 2014
Bibliogr.

Index

ISBN 978-606-587-243-1

I. Oprea, Loredana Maria (trad.)

61(100)

Toate drepturile rezervate Editurii **ALL**.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată

fără permisiunea scrisă a Editurii **ALL**.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside
Romania, without the written permission of **ALL**,
is strictly prohibited.

Copyright © 2014 by **ALL**.

Editura **ALL**:

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,

sector 6, cod 060512 – București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Distribuție: 021 402 26 30;

021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro

www.all.ro

Redactare: Gabriel Constantinescu

Tehnoredactare: Liviu Stoica

Corectură: Anca Tach

Design copertă: Alexandru Novac

NATHAN BELOFSKY

LEACURI STRANII

**O ISTORIE
ȘOCANTĂ
Ă PRACTICILOR
MEDICALE
DE-A LUNGUL VEACURILOR**

Traducere din limba engleză de
Loredana Maria Oprea

ALL

INTRODUCERE

De la grecii antici până în epoca lui Abraham Lincoln, medicina a făcut mai mult rău decât bine și a rănit mai mult decât a ajutat. Istoricul David Wootton scrie: „Timp de 2 400 de ani pacienții au crezut că doctorii fac bine; timp de 2 300 de ani aceștia s-au înșelat.“

Doctorii greci de acum două mii de ani erau cel puțin la fel de eficienți și probabil făceau mai puțin rău decât medicii curanți/astrologii Evului Mediu, decât vorbăreții încrezuți ai Renașterii sau decât cei care reprezentau vârful de lance al medicinei din „epoca eroică“. După un început promițător, evoluția medicinei a fost șovăielnică. De abia în secolul al XX-lea medicina a înregistrat progrese importante, însă a fost prea târziu pentru cei mai mulți.

Hipocrate ar fi fost îngrozit.

Cu scuzele de rigoare față de istorici și oamenii de știință, multe dintre cele mai stranii idei ale medicinei și dintre cele mai stupide proceduri rămân obscure, îngropate în rafturile bibliotecilor. Cartea de față încearcă să corecteze această scăpare și introduce, pe parcurs, o listă onorifică de doctori, cercetători din domeniul medical care, deși neintenționat, au compromis evoluția gândirii și a practicii medicale.

Aceasta nu este o „istorie“ – departe de acest gând –, dar faptele dezvăluite aici sunt adevărate, după câte se știe. Cartea se concentrează asupra ideilor și practicilor acceptate, pe scară largă, ale

doctorilor *reali*, nu ale vracilor și aproape toți doctorii menționați erau figuri medicale importante ale acelor vremuri. Astfel, în Evul Mediu, John de Gaddesden, doctor în medicină la Oxford, chiar atârna capete de cuci la gâtul pacienților epilectici și, mai târziu, doctorul Benjamin Rush, semnatar al Declarației de Independență și administrator al Trezoreriei, își învârtea pacienții bolnavi mintal precum un titirez. Mai târziu însă, doctorul Walter Freeman din Yale, cel mai renumit chirurg cerebral din lume, introducea tije în ochii pacienților cu ajutorul unui ciocan de tâmplărie.

Capitolul unu cercetează pe scurt medicina antică, o perioadă a încercărilor și a erorilor și, de asemenea, o epocă de o ingeniozitate nemaipomenită. Capitolele al doilea și al treilea explorează medicina din Evul Mediu și din Renaștere, când doctorii și profesorii de seamă aveau unele dintre cele mai bizare idei medicale cunoscute de umanitate și apoi treceau la punerea lor în practică pe pacienți. Capitolul al patrulea se ocupă de nechibzuita „epocă eroică”, nu demult încheiată, când doctorii urmăreau bolile și pe pacienții lor cu o ferocitate aproape hilară, și cu rezultate previzibile.

CAPITOLUL UNU

DURERI CRESCÂNDE

Ceea ce credem noi că este medicina adevărată – cel puțin medicina occidentală – începe cu grecii și cu înțeleptul Hipocrate, care s-a născut pe insula Kos în jurul anului 460 î.H. Scrierile sale și acelea ale urmașilor săi sunt păstrate în *Corpusul hipocratic*, o colecție de aproximativ șaiszeci de lucrări medicale.

Deși majoritatea curanților contau pe zei în vindecarea pacienților, Hipocrate se baza pe dovezile propriilor ochi și urechi și ale atingerii mâinilor sale. Mai presus de toate, Hipocrate făcea ceea ce funcționa de regulă, indiferent de teorie sau convingere, și astfel a reușit să depășească granița dintre magie și medicină.

Uneori, chiar și marele Hipocrate înțelegea lucrurile într-un mod cu totul greșit. Hipocrate credea că boala e cauzată de un dezechilibru al celor „patru umori” (sângele, bila neagră, bila galbenă și flegma), o teorie care avea să-i bântuie pe doctori și pe pacienții acestora până în secolul al XIX-lea.

Totuși, rațiunea și practica medicală au progresat, având câteva devieri de-a lungul timpului. La câteva sute de ani după Hipocrate a urmat Galenus, marele anatomist grec care locuia în Roma. Era interzis prin lege să disece corpuri umane, dar munca sa cu animalele, în mare parte cu porcii, a demonstrat pentru prima dată, din interior, cum funcționau ființele vii de fapt.

Ceea ce urmează este o scurtă descriere a câtorva practici și idei medicale de dinainte și de după Hipocrate. Unele au funcționat,

altele nu, dar toate furnizează un bun punct de început pentru lucrurile și mai bizare care aveau să se întâmple.

Puterea Turnului Babel

Îl așezau în piața publică și trecătorii veneau la el și, dacă avuseseră și ei boala lui (...) îi dădeau sfaturi, recomandându-i să facă lucrurile pe care ei le-au considerat a fi bune în cazul lor sau în cazul cunoscut lor. Și nimănui nu-i era permis să treacă pe lângă omul bolnav în liniște, fără să-l întrebe care îi e suferința.

ISTORICUL GREC HERODOT,
SCRIIND DESPRE MEDICINA BABILONIANĂ

În Babilonia antică, oamenii bolnavi fie se însănătoșeau, fie mureau, cu puțin ajutor din partea medicinei sau a magiei lor.

Conform informațiilor de pe tabletele de argilă coapte în mod accidental până când deveneau piatră în timpul unui incendiu, știm că șamanii babilonieni, *asipu*, și medicii, *asu*, lucrau deseori împreună, dar *asipu* păreau să primească o atenție mai mare.

Se credea că unele boli sunt cauzate de zeii și demonii perturbatori și că altele sunt o urmare a comportamentului unei persoane. *Asipu* stabileau motivul pentru care se îmbolnăvise o persoană și îi prescriau un tratament. Un *asipu* putea căuta semne în timp ce se îndrepta spre casa pacientului suferind – spre exemplu, un porc cu coada ridicată.

Odată ce sosea un *asipu*, el se interesa de viața personală a clientului său. Conform unor povestiri fragmentate găsite pe tabletele de argilă, un *asipu* putea afla despre un pacient că făcuse dragoste cu mama lui sau cu soția vecinului sau că înșelase pe cineva spunând „nu“ în loc de „da“ și „da“ în loc de „nu“. Sau că acestuia i-a fost furată saliva de către o vrăjitoare sau că a fost cuprins de fantoma unei persoane arse de vie.

Pentru a alunga boala, un *asipu* făcea vrăji și rostea incantații. Uneori, el amesteca poțiuni tămăduitoare într-un săculeț de piele,

probabil adăugând un fir de păr de la un câine negru sau o cârpă murdară de menstruație. Una dintre tablete menționează bălegarul de porc purtat la gât, iar alta prezintă un leac pentru scrâșnitul dinților: dormitul lângă un craniu uman timp de șapte zile și sărutarea și lingerea craniului de șapte ori în fiecare noapte.

Addud-Guppi, mama regelui Nabonidus, spunea odată:

O sută patru ani fericiți (...) Vederea mea a fost bună, auzul excelent (...) cuvintele mele bine alese, mâncarea și băutura mi-au picat bine, sănătatea mea a fost bună și mintea mea fericită (...) Sunt mulțumită.

Se poate ca doamna Guppi să fi fost un pic optimistă, dar vrăcii babilonieni făceau tot ce le stătea în putință cu ceea ce aveau.

Să mori precum un egiptean

Elita își avea specialiștii ei, precum „păstorul anusului“ și „medicul stomacului“, dar, chiar și pentru ei, viața în Egiptul antic era dificilă și scurtă și, la fel ca în Babilonia, medicii nu puteau să facă prea multe în privința aceasta. Există și un avantaj: cancerul nu era cine știe ce flagel deoarece puțini oameni trăiau îndeajuns de mult ca să se îmbolnăvească de această maladie.

Din Papirusul Smith aflăm că rănila la cap erau tratate cu carne proaspătă, iar pentru o durere de cap Papirusul Kahun prescria frecarea ochilor cu grăsime de găscă și puțin ficat de măgar. O persoană cu dureri de dinți trebuia să-și îndese pe gât un șoarece mort.

Oamenilor cu cataractă li se turna în ochi sticlă pisată încinsă, un tratament care funcționa cu adevărat, iar genele crescute înăuntru erau frecate cu sânge de liliac. Grăsimea de leu, de hipopotam, de crocodil, de pisică, de șarpe și de ibex erau amestecate împreună, alături de ghearele unui câine, pentru a trata calviția. Oamenilor suferinzi de gută li se spunea să calce pe un țipar.

În Papirusul Smith, doctorii care efectuau un triaj dădeau un verdict de genul: „Aceasta este o afecțiune pe care o pot trata.“ Tot

ei puteau considera că: „Aceasta este o afecțiune cu care pot lupta.“ În cazul celor bolnavi iremediabil se spunea: „Aceasta este o afecțiune care nu poate fi vindecată.“

Dacă pacientul avea salivă pe buze, o rană la cap, o bătaie slabă a inimii și scurgeri de sânge din ureche, un doctor avea să spună „O suferință cu care voi lupta“ și aplica unguente tămăduitoare la gură. Dar, dacă un pacient miroasea ca urina oilor și părea că plânge sau dacă era găsit paralizat, cu falusul în erecție și cu urină scurgându-se din el, era considerat irecuperabil. Dacă o femeie prezenta o tumoare purulentă la sân, doctorul obișnuia să spună: „O afecțiune pe care o voi trata prin procedura arderii.“

Uneori, tot ceea ce putea face un doctor era să pregătească oul unui struț, să-l aplice pe rană și să spună:

Izgonit este dușmanul care se află în rană! Gonit este răul din sânge (...) Acest templu nu se năruie; nu există niciun dușman al bastimentului dinăuntru. Mă aflu sub protecția lui Isis (...) Salvarea mea este fiul lui Osiris.

Însănătoșirea nu era ușoară în Egiptul antic, însă toată lumea știa că viața de apoi avea să fie mai bună și acela era cel mai bun medicament dintre toate.

Formula elenă

Socle, promițând să îndrepte spatele încovoiat al lui Diodorus, a așezat trei pietre solide, fiecare de 0,4 m², pe coloana sa cocoșată. Acesta a fost strivit și a decedat, însă a devenit drept ca o riglă.

ANTOLOGIA GREACĂ, XI, 120

Înainte ca Grecia să fie Grecia, înțelepții pribegi practicau arta tămăduirii. Ei credeau că lumea este compusă din pământ, vânt, foc și apă și că misiunea lor e să mențină aceste elemente în

„echilibru“ prin intermediul dietei, al meditației și al exercițiului fizic.

Hipocrate credea în forțele naturii, în umori și în nevoia de armonizare a tuturor lucrurilor. Dar el prețuia partea practică după cum aprecia și observația teoretică zilnică și bunul-simț. Era un meșteșugar și îi plăcea să repare lucrurile.

Din oarecare motive, grecii scriau adesea și pe larg despre hemoroizi, iar lucrarea lui Hipocrate, *Despre Hemoroizi*, ilustrează probabil cel mai bine abordarea sa fără absurdități a medicinei, oricât de dureroasă ar fi ea:

PARTEA I

Recomand pregătirea a șapte sau opt bucăți mici de fier, de mărimea unui stânen (...) Întinzându-l pe spate (...) ardeți astfel încât să nu rămână hemoroizi nearși, deoarece aceștia trebuie să fie toți arși (...) Când se aplică cauterul, capul și mâinile pacientului trebuie ținute astfel încât să nu se poată clinti, dar el trebuie să țipe (...) unse cu miere și aplicate; buretele va fi împins cât se poate de adânc.

PARTEA a IV-a

Pacientul să fie așezat în genunchi peste două pietre rotunde (...) îndepărtează-l cu degetul, fiindcă nu prezintă o dificultate mai mare decât jupuirea unei oi (...) Și acest lucru trebuie îndeplinit fără înștiințarea pacientului, în timp ce acesta este antrenat în conversație.

PARTEA a VI-a

Hemoroidul se va separa (...) ca o bucată de piele arsă.

Hemoroizii aveau relevanță chiar și pentru îndrăgostiți. Îndrăgostirea era considerată o boală, un gen de „melancolie“ (depresie). Despre melancolie, marele Galenus declara: „Deschiderea hemoroizilor este cel mai sigur remediu.“

Într-o zi, Galenus, un diagnostician desăvârșit, i-a făcut o vizită acasă lui Iustis, a cărui soție era foarte bolnavă. Soția lui Iustis nu avea febră, dar era la pat, se purta ciudat și își trăgea părurile peste cap. În timpul unei vizite ulterioare, Galenus a auzit, fără să vrea, un musafir vorbind despre seducătorul Pilates, un dansator, și a observat cum corpul femeii devine agitat și cum i se îmbujorează chipul. Deoarece pulsul ei bătea cu sălbăticie, diagnosticul a devenit clar.

Metoda grecească, pur practică, pentru a trata încovoierea gravă a coloanei vertebrale – care consta în aruncarea pacientului de pe o clădire înaltă – e posibil să fi fost exagerată, chiar și pentru Hipocrate:

Vătuiți scara (...) așezați pacientul pe ea (...) legați brațele și mâinile (...) trebuie să ridicați scara, fie pe un turn înalt, fie la mansarda unei case (...) lăsați-o să cadă.

Despre această tehnică extremă, Hipocrate scria: „Scara nu a îndreptat niciodată pe nimeni (...) medicii care urmează astfel de practici (...) sunt toți stupizi.“

Cu mii de ani înaintea apariției bateriilor, oamenilor cu dureri cumplite de cap li se spunea să calce pe țipari vii și pe torpile (pești electrici). Remediul era atât de bine cunoscut încât Platon, depășit din nou în înțelepciune de către mentorul său, Socrate, glumea:

Tu îmi pari a fi, atât în aspect cât și în puterea asupra altora, foarte asemănător cu peștele torpilă plat, care îi amortește pe cei care se apropie de el și îl ating, așa cum m-ai amorțit tu pe mine acum (...) Nu știu cum să îți răspund.

Pentru leziuni mai grave ale capului și fracturi ale craniului, Hipocrate a utilizat *trepanația*. În timp ce pacientul stătea drept pe un scaun, Hipocrate forța sau cioplea în craniul acestuia, unelte devenind atât de încinse din cauza frecării încât ținea în apropiere o găleată de apă rece. Așchiile de os și fragmentele erau curățate, iar gaura era sigilată cu jet de cerneală neagră sau cu sânge de porumbel. Deseori, un pacient altminteri muribund își revenea.

Totuși, mai puțin practică era perspectiva lui Hipocrate asupra epilepsiei. El credea că e cauzată de topirea creierului și de coagularea flegmei în inimă. Creierul copiilor era în mod special predispus la rugină și deteriorare, mai ales dacă stăteau prea mult la soare sau prea aproape de foc. Hipocrate credea, de asemenea, că boala mintală e cauzată de un creier îmbibat și că oamenii cu exces de bilă sunt prea excitabili în timp ce oamenii flegmatici sunt ursuzi și retrași. Galenus a numit odată creierul „un cheag mare de flegmă“, dar credea că unii dintre nervii acestuia transmit cu greu puterea voinței. Aceștia erau proverbialii „nervi de oțel“.

Pentru Galenus, femeile erau exact la fel ca bărbații, numai că pe dos. Părțile intime ale unei femei, credea el, se îndreaptă înspre înăuntru, când ar trebui să se îndrepte înspre afară:

Scoate în afară organul femeii, întoarce-l înăuntru, ca să zică așa, și pliază-l de două ori pe al bărbatului și vei găsi că sunt la fel (...) poți vedea ceva în genul acesta la ochii unei cârțițe.

Înspăimântat, Galenus o numea „mutilare“.

Doctorii greci credeau, de asemenea, că pântecul femeilor singure, reprimare și lipsite de atenție se desprinde de ombilic și se îndreaptă în sus, către cap. Odată scăpat, „un pânțec călător“ era greu de găsit și chiar și mai dificil de prins. Platon l-a numit „un animal viu“; Aretaeus din Cappadocia l-a numit „animalul dinăuntrul animalului“. Conform lui Aretaeus:

Se mișcă aici și acolo în flancuri (...) la dreapta sau la stânga, fie către ficat, fie către splină (...) într-un cuvânt, este întru totul dezordonat.

Galenus nu credea că pântecul este atât de liber, și totuși considera că el poate cauza *hysterike pnix* (isteria), care uneori sufoca o femeie. Sexul fierbinte, erotic era cel mai bun remediu, dar în lipsa acestuia, doctorii trebuia să expună pântecul prin afumare. Crezând că unele pânțeci au nasuri incredibil de sensibile, Hipocrate sugera: „Afumați sub nasul ei, arzând niște lână (...) sulf și smoală. Frecați-i vintrele și interiorul coapsei cu un unguent frumos mirositor.“

Pe lângă păr ars și ploșnițe strivite se mai folosea încă o metodă. Despre aceasta nu s-a scris mult, dar se pare că era obișnuită. Marțial, poetul și satiristul roman, scria zâmbind despre acest lucru în timp ce descria o femeie singură chinuită de *hysterike pnix*:

Leda i-a spus soțului ei bătrân că ea e isterică și s-a plâns că este necesar pentru ea să fie regulată (...) ce nu mai făcea el trebuia făcut. Imediat, doctorii bărbați vin în față, doctorițele se retrag, iar picioarele femeii sunt ridicate. Ce remediu aspru!

Menstruația unei femei era mai previzibilă, dar încă era considerată o forță ce trebuie înfruntată, precum vântul și valurile. La fel ca *hysterike pnix*, menstruația putea fi fatală dacă era lăsată netratată. Conform lui Hipocrate:

Fata înnebunește din cauza inflamării violente și devine ucigătoare (...) spune lucruri teribile (...) [viziunile] îi ordonă să salte și să se arunce în fântâni și să se înece.

Influența medicinei grecești a fost atât de puternică încât doctorii din epocile următoare au crezut că sângele menstrual face ca vinul să se acrească, copacii să-și piardă fructele și fierul să ruginească. Într-o ediție din 1878 a *Revistei medicale britanice*, doctorii încă dezbăteau dacă femeile cu menstruație au voie să „frece carnea de porc cu saramură de murături“.

Erau ingineri pricepuți...

Până nu demult, Diaulus era doctor; acum, el este antreprenor. El încă face ca antreprenor ceea ce făcea ca doctor.

EPIGRAMELE LUI MARȚIAL 1.47 (100 î.H.)

În Roma antică, bărbații adevărați se îngrijeau singuri. Dacă un roman se îmbolnăvea grav, probabil își angaja un cizmar, un tăm-

plar sau un fierar; toți băjbâiau în medicină. Sau se putea duce în piață să angajeze un grec sau să ia unul ca sclav.

Primul grec care a practicat medicina în Roma a fost respectatul Arcagthus, sponsorizat de autorități. Însă lucrurile nu au ieșit așa cum era așteptat, iar Arcagthus a fost redenumit Carnifex, însemnând „călău“. Au trecut câteva sute de ani până când un alt doctor grec avea să mai practice în Roma.

Cato cel Bătrân, marele om de stat, ura grecii, ura doctorii și, în mod special, ura doctorii greci. Într-un dialog cu fiul său, Marcus, el a spus:

Sunt un popor lipsit de valoare (...) când această rasă ne va da literatura ei, aceasta va corupe toate lucrurile și chiar mai mult dacă ne trimite aici medicii ei. Ei au conspirat împreună pentru a-i ucide pe toți străinii cu medicina lor.

Galenus, unul dintre acei doctori greci, i-a plătit cu aceeași monedă. Făcând referire la romani și alte hoarde, el observa: „Unele dintre limbile barbare sună precum zgomotul făcut de porci, broaște și ciori (...) acești oameni vorbesc (...) ca și cum ar sforăi.“

Tămăduitorii romani nu se pricepeau la multe, dar, aparent, aveau talent în vindecarea negilor sau, cel puțin, în a face haz de aceia care aveau negi. Galenus a scris despre un bărbat care își câștiga traiul sugând negii de pe mâinile și picioarele oamenilor, în timp ce, conform spuselor poetului Iuvenal:

*Membrele păroase și brațele zburlite
Sugerează o personalitate serioasă,
Dar doctorul zâmbeste în timp ce îndepărtează
Negii de pe anusul tău neted.*

Nobilii romani se mândreau grozav cu igiena lor dentară. Despre un important cetățean roman s-a scris:

Ignatius, deoarece are dinți albi, râde mereu; dacă el e prezent la judecata unui infractor, în timp ce avocatul îi impresionează pe toți până la lacrimi, el râde; el râde chiar și când

toată lumea jelește la rugul funerar al unui fiu devotat, în timp ce mama își deplânge singurul copil. El râde de orice, oriunde.

Pentru tratarea durerilor dentare, istoricul Plinius cel Bătrân a menționat frecarea gurii unei persoane cu un dinte provenind din partea stângă a gurii unui hipopotam și consumarea cenușii rezultate în urma arderii unui cap de lup. „Mizeria de pe coada unei oi“ era folosită pentru a întări dintele, iar ca scobitori erau utilizate oase ascuțite luate din capul unui șoarece și oasele frontale ale unei șopârle capturate când e lună plină. El avertiza însă cu privire la penele de vultur, care, spunea el, provoacă o respirație neplăcută. În schimb, recomanda porcul spinos.

Dintotdeauna îndrăgostiți de poduri, romanii făceau plăci dentare de metal și umpleau spațiile formate de carii. Dacă nimic altceva nu funcționa, ei recurgeau la temutul *odontagogon*, un instrument gigant de extracție, realizat din plumb.

O parte din jurământul hipocratic interzice în mod precis doctorilor să otrăvească oamenii. Pare ciudat pentru noi, dar nu și pentru romanii cărora nu le plăceau doctorii, însă le plăcea otrava și le plăcea de doctorii care știau să o folosească. Poetul Iuvenal, un observator critic al înaltei societăți romane, scria că, dacă o persoană speră să ajungă departe, trebuie se să priceapă la otravă. Drept dovadă, el a citat gafa unei femei, care, otrăvindu-și soțul, și-a dat seama că acesta înghițise antidotul înainte; în schimb, a trebuit să-l înjunghie. Desigur, soții și-au otrăvit de asemenea soțiile, iar mamele și-au otrăvit copiii nerecunoscători.

Nero, lăudat pentru că a cântat la vioară în timp ce Roma ardea, era așa de mulțumit de otrăvitoarea lui, Locusta, încât i-a furnizat acesteia odrasle pentru propria școală de otrăvire. Afacerea era atât de prosperă încât *praegustatores* (degustătorii) și-au format propria asociație. Împăratul roman Claudius a fost otrăvit de medicul său, iar doctorii erau în mod regulat angajați de persoane de rang înalt să ucidă alte persoane de rang înalt. Unii doctori lăsau deoparte intermediarii și ucideau ei înșiși oamenii.

Romanii erau foarte interesați de lână, despre care se spunea că are „puteri miraculoase“, dar varza se bucura de cel mai mare respect. Cato recomanda consumul ei sau, și mai bine, ingurgitarea urinei unei persoane care abia consumase varză.

O alternativă importantă era *hepatoscopia*, studiul ficatului de oaie de către *haruspex*, marii prelați ai zonei. Examinarea pliurilor organelor era o treabă serioasă pentru romani, care au înființat o școală pentru a preda acest lucru. La un moment dat, unii *haruspex* au devenit atât de exaltați încât constituiau o amenințare pentru stat. Despre Apollonius din Tyana se spunea că sacrificase un băiat pentru ficatul acestuia cu speranța de a prezice cea mai bună cale de a detrona împăratul. Conducătorii romani au interzis această practică sub amenințarea pedepsei cu moartea. Totuși, *haruspexul* Spurinna a fost acela care i-a spus lui Cezar „Ferește-te de Idele lui Martie“, un diagnostic mai bun ca altele.

CAPITOLUL AL DOILEA

MEDICINA MEDIEVALĂ

Gândiți-vă la epoca medievală, la servitori, cruciade și dezgroparea morților. Însă în universitățile de elită, medicii răsfățați, în robe violet, își petreceau zilele pierduți în gânduri și în contempla-re, dezbătând pasaje obscure de filosofie în latină.

Medicii medievali au dezvoltat o considerație deosebită pen-tru cărțile și medicina trecutului. În mod special, i-au venerat pe Hipocrate și pe Galenus, ale căror scrieri, se credea, conțineau toa-tă medicina pe care avea nevoie să o știe orice doctor, din toate timpurile. Evoluția gândirii medicale stagnase.

Mai presus de toate, medicii medievali aveau un dispreț pre-meditat pentru ceea ce era practic. Datoria lor era să vorbească cu pacienții, nu să-i trateze. Atingerea efectivă a corpului unei persoa-ne era de evitat.

Medicii medievali chiar țineau discursuri lungi. În scrierile sa-le din secolul al XII-lea, John din Salisbury spunea: „Când îi aud ținând predici, sunt vrăjit și aproape mă autoconving că ei pot în- via morții. Există un singur lucru care mă face să ezit; teoriile lor se bat cap în cap.“

În locul rămas liber au intrat chirurghi activi, precum Henri de Mondeville, și chirurghi bărbieri, ambele categorii fiind privite cu dispreț de către medici. Meșteșugari ca aceștia fixau oasele, ex-trăgeau dinți și făceau operații. În lipsa altor opțiuni, ei deveneau adevărații doctori ai epocii.

CUPRINS

Introducere	5
CAPITOLUL UNU	
Dureri crescânde.....	7
CAPITOLUL AL DOILEA	
Medicina medievală... ..	19
CAPITOLUL AL TREILEA	
„Renașterea“	43
CAPITOLUL AL PATRULEA	
Epoca medicinei eroice.....	83
Bibliografie selectivă.....	155
Index	177